

Stappenplan euthanasie bij een stapeling van ouderdoms- aandoeningen

expertisecentrum
euthanasie

Fase 0: Vooronderzoek

De patiënt geeft aan dat hij mogelijk in de nabije toekomst euthanasie wenst.

Belangrijk

- Verslaglegging in dossier
- Specialistenbrieven
- Eventueel wilsverklaring van patiënt

Fase 1 : Onderzoek

De patiënt heeft een concreet euthanasieverzoek.

Maak onderscheid tussen 'voltooid leven' en 'stapeling van ouderdomsaandoeningen'.

- Er is sprake van 'voltooid leven' als er geen medische grondslag is voor het ondraaglijk lijden van de patiënt.
- Er is sprake van 'stapeling van ouderdomsaandoeningen' als patiënt lijdt aan één of meer ouderdomsaandoeningen.

Voorbeelden van lijden bij een stapeling van ouderdomsaandoeningen

- **Fysiek lijden:** pijn, incontinentie, mictieproblemen, algehele malaise, vermoeidheid, misselijkheid, immobiliteit, duizeligheid, dyspnoe, slaapstoornissen, valrisico, afname van de zintuiglijke functies, wonden, jeuk, verminderde eetlust, ADL-afhankelijkheid.

- **Psychisch lijden:** angst, hopeloosheid, vergeetachtigheid, concentratieverlies, angst voor toekomstig lijden, verlies van autonomie, verlies van waardigheid.
- **Sociaal lijden:** isolement, eenzaamheid, afhankelijkheid, communicatieproblemen, woonomstandigheden, onvermogen mee te doen, gevoelens tot last te zijn.
- **Existentieel lijden:** verbittering, teleurstellingen, zingevingsproblematiek, verlies van geliefden.

Belangrijk: uitgebreide verslaglegging in dossier.

- Is er een persoonlijke wilsverklaring?
- Wordt aan de zorgvuldigheidseisen voldaan?
- Is expertise nodig om de zorgvuldigheidseisen te laten toetsen? Raadpleeg zo nodig een ter zake deskundige arts. (Bijvoorbeeld een specialist ouderengeneeskunde of geriater)
- Bespreken euthanasiemethode: hulp bij zelfdoding of intraveneuze methode
- Betrek indien mogelijk de naasten.

Documenten

EuthanasieCode: euthanasiecommissie.nl

Fase 2: SCEN

Wanneer u overtuigd bent dat is voldaan aan de zorgvuldigheidseisen, moet een onafhankelijk arts (SCEN-arts) worden ingeschakeld.

Belangrijk

- Zorg dat u in de telefonische overdracht naar de SCEN-arts duidelijk motiveert waarom volgens u aan de zorgvuldigheidseisen kan worden voldaan.
- Zorg dat alle documenten overgedragen kunnen worden aan de SCEN-arts: alle relevante informatie uit het medisch journaal, relevante specialistenbrieven, de wilsverklaring en zo mogelijk een gerichte samenvatting.
- In deze fase kunt u het modelverslag voor de regionale toetsingscommissie (RTE) al gaan opstellen.

Documenten

- Telefoonlijst SCEN-artsen: knmg.nl
→ zoek: contact met SCEN
- Modelverslag: knmg.nl
→ zoek: formulieren euthanasie

Fase 3: Uitvoering

De SCEN-arts heeft de patiënt gezien en heeft hiervan verslag gedaan. De euthanasiedatum kan gepland worden.

Belangrijk: voorlichting patiënt en naasten

- Informeren over de werking van euthanatica, met name het snelle effect. Coma - IV: binnen 2 minuten. Oraal: 5 tot 15 minuten.
- Hulp bij zelfdoding (orale toediening): spreek met de patiënt en naasten een maximale tijdsduur tot overlijden af. Mocht de patiënt na die tijd niet overleden zijn, wordt alsnog overgegaan tot euthanasie (intraveneuze toediening).

Apotheek

- Recept euthanatica persoonlijk aanvragen bij apotheker; er wordt ook altijd een noodset geleverd. Voor de apotheker is het geen dagelijkse aangelegenheid, betrek deze tijdig bij de euthanasievraag en laat eventueel het SCEN-rapport inzien.
- Recept metoclopramide bij hulp bij zelfdoding (12 - 6 - 1 uur vooraf).

VTT-team / Ambulancedienst

- IV-naaldje (laten) prikken. Liefst op de dag van de euthanasie (ook bij hulp bij zelfdoding).
- Laat een driewegkraantje aanbrengen.

GGD gemeentelijk lijkschouwer (forensisch arts)

- Breng de lijkschouwer van tevoren op de hoogte van de geplande euthanasie.

Dossier

- Persoonsgegevens.
- Relevante informatie uit het medisch journaal, in het bijzonder de aantekeningen van de euthanasiegesprekken.
- Wilsverklaring, indien aanwezig.
- Specialistenbrieven waarin een eventuele diagnose wordt bevestigd, indien aanwezig.
- Consultverslagen onafhankelijk deskundigen, indien aanwezig.
- SCEN-verslag.
- Als laatste het nauwkeurig ingevulde modelverslag en modelformulier.

Uitvoering

- IV-methode: zorg dat de volgorde van de toe te dienen euthanatica duidelijk is en controleerbaar.
- Controleer de diepte van het medicamenteus geïnduceerde coma via de wimperreflex voordat de spierverslapper wordt gegeven.
- Noteer de tijden in het modelverslag.
- Vaststellen overlijden: controleer hartactie en afwezigheid pupilreactie. Noteer de tijd van het vaststellen van het overlijden in het modelverslag.

Documenten

- Modelformulier Euthanasie: knmg.nl
→ zoek: formulieren euthanasie
- Modelverslag: knmg.nl
→ zoek: formulieren euthanasie
- Lijkschouwer: ggd.nl
- Richtlijnen uitvoering euthanasie / hulp bij zelfdoding: knmg.nl
→ zoek: richtlijn euthanasie

Fase 4: Na de euthanasie

Belangrijk

- Bel na het overlijden de lijkschouwer.
- Breng alle gebruikte flacons, incl. noodset, persoonlijk terug naar de apotheker.
- Nazorg familie en naasten.

U ontvangt een terugkoppeling van de RTE:

1. ontvangstbevestiging van melding;
2. oordeel volgt binnen 6 tot 12 weken.

Documenten

KNMG/KNMP evaluatieformulier: knmg.nl
→ zoek: formulieren euthanasie

Consulent euthanasie

Vragen en/of behoefte aan begeleiding bij een euthanasietraject? Neem contact op via [expertisecentrum euthanasie.nl/](https://www.expertisecentrum euthanasie.nl/) aanvragen-consulent of bel 070 217 06 01 (uitsluitend voor zorgprofessionals).

De wettelijke zorgvuldigheidseisen houden in dat de arts:

- de overtuiging heeft gekregen dat er sprake is van een vrijwillig en weloverwogen verzoek van de patiënt;
- de overtuiging heeft gekregen dat er sprake is van uitzichtloos en ondraaglijk lijden van de patiënt;
- de patiënt heeft voorgelicht over de situatie waarin deze zich bevindt en over diens vooruitzichten;
- met de patiënt tot de overtuiging is gekomen dat er voor de situatie waarin deze zich bevindt geen redelijke andere oplossing is;
- ten minste één andere, onafhankelijke arts heeft geraadpleegd, die de patiënt heeft gezien en schriftelijk zijn oordeel heeft gegeven over bovengenoemde zorgvuldigheidseisen;
- de levensbeëindiging of hulp bij zelfdoding medisch zorgvuldig uitvoert.

Expertisecentrum Euthanasie

Postbus 13480

2501 EL Den Haag

070 352 41 41

info@expertisecentrum euthanasie.nl

expertisecentrum euthanasie.nl